YAPONIYA VA GERMANIYA IQTISODIYOTLARINING QIYOSIY TAHLILI: BIR XIL STRUKTURA, QARAMA-QARSHI TUZATISH KANALLARI

Vaxobova Dilnoza Bobir qizi

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

Namangan filiali Xalqaro iqtisodiy

munosabatlar yo’nalishi 4-kurs talabasi

Iqtisodiyot kafedrasi v.b. dotsenti. PhD

Turg’unmirzayev Azmiddin

ORG-ID: 0009-0007-2579-2410

WoS ID: PSL-6110-2026

A.Turgunmirzayev@kiut.uz

Annotatsiya. Maqolada Yaponiya va Germaniya iqtisodiyotlari 2022–2026-yillardagi ma’lumotlar asosida qiyosiy tahlil qilinadi. Ikki mamlakat strukturaviy jihatdan deyarli bir xil: eksportga yo‘naltirilgan yetuk sanoat iqtisodiyoti, qisqarayotgan mehnat resursi, energiya importiga to‘liq qaramlik va xitoylik ishlab chiqaruvchilarning bir xil raqobat bosimi ostidagi avtosanoat. Biroq 2022-yildan keyingi tashqi zarbaga javob tamomila boshqacha bo‘ldi: Yaponiya moslashuvni valyuta kursi va qarz orqali, Germaniya esa chiqarish hajmini qisqartirish orqali amalga oshirdi. Muallif nominal reytingdagi o‘rin almashuvi (Germaniya 3-, Yaponiya 4-o‘rin) real iqtisodiy salohiyatdagi

o‘zgarish emas, kurs effekti ekanini ko‘rsatadi: xarid qobiliyati paritetiga ko‘ra Yaponiya iqtisodiyoti Germaniyadan 13,4 foizga kattadir. Shuningdek strukturaviy zaiflik va siyosat maydoni o‘rtasidagi teskari bog‘liqlik aniqlanadi.

Kalit so‘zlar: Yaponiya iqtisodiyoti, Germaniya iqtisodiyoti, xarid qobiliyati pariteti, Balassa–Samuelson effekti, qarz tormozi, optimal valyuta hududi, demografik qaramlik, eksportga yo‘naltirilgan model.

Abstract. *The paper compares the economies of Japan and Germany using data for 2022–2026. Structurally the two are almost identical: mature export-oriented manufacturing economies with shrinking labour forces, near-total dependence on imported energy, and automotive sectors facing the same competitive pressure from Chinese producers. Their responses to the post-2022 external shock, however, have been opposite: Japan adjusted through the exchange rate and public debt, Germany through a contraction in output. The author shows that the reversal of the nominal ranking (Germany third, Japan fourth) reflects a currency effect rather than a change in real economic capacity: measured at purchasing power parity, Japan’s economy is 13.4 per cent larger than Germany’s. An inverse relationship between structural exposure and policy space is also identified.*

Keywords: *Japanese economy, German economy, purchasing power parity, Balassa–Samuelson effect, debt brake, optimum currency area, demographic dependency, export-led model.*

1. Kirish

Qiyosiy iqtisodiy tahlilda eng qimmatli holat — bu boshlang‘ich sharoitlari o‘xshash, ammo siyosat tanlovi farqli bo‘lgan mamlakatlar juftligi. Yaponiya va Germaniya ana shunday juftlikni tashkil etadi. Ikkalasi ham urushdan keyin sanoat eksportiga tayangan model asosida tiklangan, ikkalasida

ham bank–korporatsiya–kasaba uyushmasi munosabatlari institutsional jihatdan mustahkam, ikkalasi ham energiya resurslarini deyarli to‘liq import qiladi va ikkalasining ham aholisi qarib, mehnat resursi qisqarib bormoqda.

2022-yildan keyingi davr bu o‘xshashlikni tabiiy eksperimentga aylantirdi. Energiya narxlari zarbasi, global talabning sekinlashuvi va avtomobilsozlikda xitoylik ishlab chiqaruvchilarning kuchli raqobati ikki mamlakatga bir vaqtda ta’sir qildi. Ammo javob boshqacha bo‘ldi. Yaponiya monetar yumshoqlikni saqlab, yenning keskin pasayishiga yo‘l qo‘ydi va davlat qarzini oshirishda davom etdi. Germaniya konstitutsiyaviy “qarz tormozi” cheklovida qoldi va yevro hududi a’zosi sifatida kurs vositasidan mahrum edi — natijada moslashuv chiqarish hajmi hisobiga kechdi: 2023-yilda YIM 0,9 foizga, 2024-yilda 0,2 foizga qisqardi.

Aynan shu davrda ommaviy axborot vositalarida keng tarqalgan bir xulosa — “Germaniya Yaponiyani ortda qoldirib, dunyoning uchinchi iqtisodiyotiga aylandi” — tahliliy jihatdan e’tiborli. Bu bayonot nominal dollar hisobida to‘g‘ri, xarid qobiliyati pariteti (XQP) bo‘yicha esa noto‘g‘ri. Reyting almashuvining sababi Germaniyaning tez o‘sishi emas (u umuman o‘smadi), balki yenning qadrsizlanishi.

Tadqiqotning maqsadi — ikki iqtisodiyotning 2025–2026-yillardagi holatini qiyoslab, tashqi zarbaga moslashuvning turli kanallari qanday natija bergani va bu kanallarning tanlovi nima bilan cheklangani masalasini aniqlashtirish.

2. Nazariy ramka

Yaponiya va Germaniya qiyosiy siyosiy iqtisod adabiyotida “koordinatsiyalangan bozor iqtisodiyotlari” modelining klassik namunalari sifatida qaraladi. P. Hall va D. Soskis ishlab chiqqan tasnifga ko‘ra bu modelda firmalar o‘z faoliyatini bozor signallari orqali emas, banklar, kasaba

uyushmalari va tarmoq assotsiatsiyalari bilan uzoq muddatli munosabatlar orqali muvofiqlashtiradi; natijada iqtisodiyot bosqichma-bosqich innovatsiya va yuqori sifatli sanoat ishlab chiqarishida ustunlikka ega bo‘ladi, ammo tarkibiy o‘zgarishlarga sekin moslashadi [7]. V. Shtrek Germaniya misolida bu institutlarning asta-sekin eroziyasini ko‘rsatgan [8], C. Dustmann va hamkasblari esa 2000-yillardagi Germaniya “iqtisodiy yulduzi”ning asosi makroiqtisodiy siyosat emas, mehnat bozoridagi markazlashmagan kelishuvlar bo‘lgani haqida xulosa qilgan [9].

Nominal va XQP bo‘yicha baholashlar o‘rtasidagi tafovutning nazariy izohi B. Balassa va P. Samuelson ishlarida berilgan: savdo qilinmaydigan tovar va xizmatlarning narxi mamlakat unumdorlik darajasiga bog‘liq bo‘lgani uchun nominal kurs uzoq muddatda ham paritetdan chetlashadi [1; 2]. Shu sababli ikki iqtisodiyotni nominal dollar hisobida qiyoslash amalda ularning valyuta kurslarini qiyoslashga aylanib qolishi mumkin.

Moslashuv kanallarining tanlovi esa R. Mundellning optimal valyuta hududlari nazariyasiga borib taqaladi: umumiy valyutaga a’zo mamlakat assimetrik zarbaga duch kelganda nominal kurs vositasidan foydalana olmaydi va tuzatish narx hamda ish haqi moslashuvi yoki chiqarish qisqarishi orqali kechadi [3]. Yaponiyaning uzoq muddatli holati P. Krugmanning likvidlik tuzog‘i konsepsiyasi [4], F. Hayashi va E. Preskottning “yo‘qotilgan o‘n yillik” tahlili [5] va R. Kuning balans tanqisligi retsessiyasi modeli [6] asosida talqin qilinadi. Demografiya va texnologiya bog‘liqligi bo‘yicha D. Asemoglu va P. Restreponing ishi muhim: mehnat resursi qisqarayotgan mamlakatlar avtomatlashtirishni tezroq joriy etadi [10], S. Aiyar va hamkasblari esa ishchi kuchining qarishi umumiy unumdorlik o‘sishini pasaytirishini empirik tasdiqlagan [11].

3. Metodologiya va ma’lumotlar bazasi

Tadqiqot qiyosiy-statistik usulga asoslanadi. Ma’lumotlar bazasini Xalqaro valyuta jamg‘armasining Jahon iqtisodiyoti istiqbollari bazasi asosidagi reyting jadvallari [12], Yevropa Komissiyasining Germaniya bo‘yicha prognozi [13], Yaponiya iqtisodiyoti bo‘yicha institutsional prognoz va sharhlar [14; 15], Germaniya iqtisodiyoti bo‘yicha yig‘ma ma’lumotlar [16; 17] va qiyosiy demografik ma’lumotlar [18] tashkil etadi.

Nisbiy ko‘rsatkichlar — nominal va XQP bo‘yicha hajmlar nisbati, jon boshiga XQP bo‘yicha YIM, narx darajasi indikatori (nominal YIMning XQP bo‘yicha YIMga nisbati), eksportga bog‘liqlik nisbati va kumulyativ o‘sish — muallif tomonidan mutlaq qiymatlar asosida hisoblangan.

Cheklovlar uch guruhga bo‘linadi. Birinchidan, Yaponiya ma’lumotlari moliya yili (aprel–mart), Germaniya ma’lumotlari kalendar yili kesimida keltirilgani uchun yillik ko‘rsatkichlar to‘liq mos kelmaydi. Ikkinchidan, ishsizlik darajasi bo‘yicha Germaniyaning milliy metodikasi (ro‘yxatga olingan ishsizlar) va xalqaro garmonizatsiyalangan metodika sezilarli farq beradi: 2026-yil iyulida milliy ko‘rsatkich 6,4 foiz (3,007 mln kishi), garmonizatsiyalangan ko‘rsatkich esa 4,0 foiz atrofida edi [13; 16]; qiyoslashda garmonizatsiyalangan ma’lumot olindi. Uchinchidan, 2026 va 2027-yil raqamlari prognoz bo‘lib, ular qayta ko‘rilishi mumkin.

4. Iqtisodiyot hajmini o‘lchash: nominal reyting paradoksi

2025-yilda nominal dollar hisobida Germaniya YIMi 5 048 mlrd, Yaponiya YIMi 4 435 mlrd dollarni tashkil etdi, ya’ni Germaniya iqtisodiyoti 13,8 foizga katta ko‘rinadi. Xarid qobiliyati pariteti bo‘yicha hisoblanganda esa manzara teskariga aylanadi: Yaponiya 7 010 mlrd, Germaniya 6 181 mlrd xalqaro dollar, ya’ni Yaponiya iqtisodiyoti 13,4 foizga katta [12]. Ikki

nisbatning deyarli bir xil kattalikda, ammo qarama-qarshi yo‘nalishda bo‘lishi tasodif emas: u butunlay narx darajasi tafovutidan kelib chiqadi.

1-jadval. Iqtisodiyot hajmini o‘lchashning nominal va XQP bo‘yicha natijalari

Hajm ko‘rsatkichi	Yaponiya	Germaniya	Nisbat
Nominal YIM, 2025-y., mlrd AQSh dollari	4 435 (4-o‘rin)	5 048 (3-o‘rin)	Germaniya +13,8%
XQP bo‘yicha YIM, 2025-y., mlrd xalqaro dollar	7 010 (5-o‘rin)	6 181 (6-o‘rin)	Yaponiya +13,4%
Jon boshiga nominal YIM, 2026-y., dollar	35 703	65 303	Germaniya +82,9%
Jon boshiga XQP bo‘yicha YIM, 2026-y., dollar	≈ 58 990	≈ 76 200	Germaniya +29,2%
Nominal / XQP nisbati (narx darajasi indikatori)	0,63	0,82	—

Manba: [12] ma’lumotlari asosida muallif hisob-kitoblari.

Jadvalning oxirgi satri asosiy mexanizmni ko‘rsatadi. Germaniyaning nominal YIMi XQP bo‘yicha YIMining 0,82 qismini, Yaponiyaning esa 0,63 qismini tashkil etadi. Boshqa so‘z bilan aytganda, yen paritetdan taxminan 37 foizga, yevro esa 18 foizga past baholangan. Aynan shu 19 foizlik punktli tafovut nominal reytingda o‘rin almashuviga olib keldi. Balassa–Samuelson mantiqi [1; 2] bo‘yicha bunday chetlashuvning bir qismi unumdorlik strukturasi bilan izohlanadi, ammo yenning 2022-yildan keyingi pasayishi bu doiradan chiqib ketgan va monetar siyosat farqi bilan bog‘liq.

Jon boshiga ko‘rsatkichlarda ham xuddi shunday holat kuzatiladi. Nominal hisobda Germaniyada jon boshiga YIM Yaponiyadagidan 82,9 foizga yuqori, XQP bo‘yicha esa bu farq 29,2 foizga tushadi. Demak, turmush darajasidagi haqiqiy tafovut mavjud va u Germaniya foydasiga, lekin uning kattaligi nominal ma’lumot ko‘rsatganidan qariyb uch barobar kichik. Bu xulosa metodologik jihatdan muhim: qiyosiy tahlilda o‘lchov birligining tanlovi natijani o‘zgartirib yuboradi.

5. Tuzatish kanallarining qiyosiy tahlili

2-jadval. Yaponiya va Germaniyaning asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlari

Ko‘rsatkich	Yaponiya	Germaniya	Izoh
Real YIM o‘sishi, 2025-y.	+0,8%	+0,2%	YAP — FY2025
Real YIM o‘sishi, 2026-y. (prognoz)	+0,9%	+0,6%	—

Ko‘rsatkich	Yaponiya	Germaniya	Izoh
Oldingi qisqarish yillari	yo‘q	–0,9% (2023), –0,2% (2024)	ketma-ket ikki yil
Inflyatsiya, 2026-y.	1,5%	2,9%	CPI / HICP
Ishsizlik, 2026-y.	2,5%	4,0%*	garmonizatsiya-langan
Eksport / YIM, 2024-y.	22,0%	41,4%	—
Davlat qarzi / YIM, 2025-y.	229,6%	64,4%	jahonda 1- va 63-o‘rin
Siyosat stavkasi, 2026-y. iyun	1,00%	yevro hududi stavkasi	YAB mustaqil, GER — YeMB

* Xalqaro garmonizatsiyalangan ko‘rsatkich; Germaniyaning milliy metodikasi bo‘yicha 2026-yil iyulida 6,4 foiz (3,007 mln kishi). Manba: [13; 14; 15; 16; 19; 20].

5.1. Yaponiya: valyuta va qarz kanali. Yaponiya banki uzoq yillik nol stavkalar siyosatidan asta chiqmoqda — 2026-yil iyunida siyosat stavkasi 0,75 foizdan 1,00 foizga oshirildi [15]. Shunga qaramay stavka farqi saqlanib qolgani uchun yen 2026-yil iyuniga qadar bir yilda 11 foizdan ko‘proq

qadrsizlandi. Bu kursning eksportga ta’siri raqamlarda juda aniq ko‘rinadi: 2026-yil iyunida avtomobil eksporti hajmi (dona hisobida) 6 foizga, qiymati esa 23 foizga o‘sdi.

Muallifning hisob-kitobiga ko‘ra, bu ikki ko‘rsatkichning farqi eksport birligining o‘rtacha valyuta qiymati 16,0 foizga oshganini bildiradi. Ya’ni “eksport muvaffaqiyati”ning to‘rtdan uch qismi ko‘proq tovar sotilgani emas, har bir tovarning dollardagi qiymati oshgani hisobiga shakllangan. Bu — valyuta kanali orqali moslashuvning aniq ifodasi. Uning narxi ham bor: import qiymati oshib, 2025-yilda real ish haqi pasaydi va faqat 2026-yilda o‘sishga o‘tdi (may oyida +1,6 foiz) [15]. Davlat qarzining YIMga nisbati 229,6 foiz bilan jahonda birinchi o‘rinda turadi [12], ya’ni fiskal kanal ham to‘liq ishlatilgan.

5.2. Germaniya: chiqarish kanali. Germaniyada moslashuv butunlay boshqa kanal orqali kechdi. Yevro hududi a’zosi bo‘lgani uchun nominal devalvatsiya mumkin emas edi, konstitutsiyaviy qarz tormozi esa fiskal kengayishni cheklab turdi. Natijada energiya narxlari zarbasi va tashqi talabning pasayishi bevosita ishlab chiqarish hajmiga urildi: 2023-yilda YIM 0,9 foizga, 2024-yilda 0,2 foizga qisqardi, 2025-yilda esa o‘sish 0,2 foiz bilan cheklandi [13; 17].

Sanoat ishlab chiqarishi eng yuqori nuqtasidan 15 foizga pasaygan, sanoat elektr energiyasi narxi AQShdagiga nisbatan taxminan ikki barobar yuqori darajada qolgan [17]. Bu chiqarish qisqarishining mehnat bozoridagi izi ham aniq: yirik sanoat korxonalari o‘n minglab ish o‘rnini qisqartirishni e’lon qildi (Volkswagen — 35 mingga yaqin, ThyssenKrupp — 11 ming), ishsizlar soni 2026-yil boshida 3 mln kishiga yetdi [17]. Byudjet defitsiti 2025-yilda YIMning 2,7 foizini tashkil etgan bo‘lsa, 2026-yilda 3,7 foizga oshishi kutiladi [13]. 2025-yilda qabul qilingan qarz tormozi islohoti va 12 yil uchun 500 mlrd yevrolik infratuzilma jamg‘armasi, shuningdek 2026-yilda 83 mlrd yevroga

yetgan mudofaa byudjeti [17; 20] ayni shu kanalning cheklovlaridan chiqishga urinish sifatida talqin qilinadi — natijada byudjet defitsiti 2027-yilga qadar 4,1 foizga, davlat qarzi 68,0 foizga ko‘tarilishi kutiladi [13].

5.3. Strukturaviy zaiflik va siyosat maydonining teskari nisbati. Bu yerda tahlilning eng qiziq natijasi shakllanadi. Germaniyada eksportning YIMdagi ulushi 41,4 foiz, Yaponiyada 22,0 foiz — ya’ni Germaniya tashqi talab zarbasiga savdo kanali orqali qariyb ikki barobar (1,9 baravar) kuchliroq ta’sirlanadi [18]. Shunga qaramay aynan Germaniya moslashuvning ikki asosiy vositasidan — mustaqil kurs siyosati va erkin fiskal manevrdan — mahrum edi, Yaponiya esa ikkalasiga ham ega bo‘ldi.

Demak, bu juftlikda strukturaviy zaiflik darajasi va uni yumshatish uchun mavjud siyosat maydoni teskari bog‘lanmagan, balki bir-biriga mos kelmagan. Mundell nazariyasi [3] aynan shu holatni tavsiflaydi: umumiy valyuta hududida assimetrik zarbaga uchragan a’zo uchun tuzatish ichki narx va chiqarish orqali kechadi. Germaniya holatida bu nazariy bashorat empirik tarzda ro‘y berdi. Qarz tormozi islohoti esa bu cheklovning siyosiy jihatdan ham o‘zgarishi mumkinligini ko‘rsatdi.

6. Demografiya: og‘irroq yuk, ammo qattiqroq mehnat bozori

3-jadval. Qiyosiy demografik ko‘rsatkichlar, 2025-yil

Demografik ko‘rsatkich, 2025-y.	Yaponiya	Germaniya
Aholi soni, mln kishi	123,1	84,1
65 yosh va undan yuqori aholi ulushi, %	30,0	23,7

Demografik ko‘rsatkich, 2025-y.	Yaponiya	Germaniya
Mehnatga layoqatli aholi (15–64), mln kishi	72,3	52,5
Mehnatga layoqatli aholining ulushi, %	58,8	62,4
Median yosh, yil	50,8	46,5
Umumiy tug‘ilish koeffitsiyenti	1,20	1,46
Qaramlik koeffitsiyenti (100 kishiga)	51,0	38,0

Manba: [18].

Demografik yuk Yaponiyada sezilarli darajada og‘irroq: 65 yosh va undan yuqori aholi ulushi 30,0 foizga yetgan (Germaniyada 23,7 foiz), qaramlik koeffitsiyenti 51,0 ga teng (Germaniyada 38,0), median yosh 50,8 yil, tug‘ilish koeffitsiyenti esa 1,20 — Germaniyadagi 1,46 dan ham past. Shunga qaramay ishsizlik darajasi Yaponiyada 2,5 foiz, Germaniyada garmonizatsiyalangan hisobda 4,0 foiz atrofida.

Bu ziddiyat emas, balki tushunilishi kerak bo‘lgan mexanizm. Mehnat resursining qisqarishi potensial ishlab chiqarishni cheklaydi, ammo ayni paytda talab zarbasini ishsizlik o‘sishi emas, mehnat taqchilligining yumshashi orqali yutadi — ya’ni demografik pasayish qisqa muddatda ishsizlik ko‘rsatkichi uchun avtomatik stabilizator vazifasini bajaradi. Germaniyada esa migratsiya hisobiga ishchi kuchi to‘ldirilgani uchun talab pasayishi bevosita ro‘yxatga olingan ishsizlikka aylanadi. Shu sababli ishsizlik darajasini ikki mamlakat o‘rtasida qiyoslash mehnat bozorining samaradorligi haqida to‘g‘ri xulosa bermaydi.

Uzoq muddatda esa yuk aynan Yaponiya tomonda og‘irroq. Asemoglu va Restrepo ko‘rsatgan mexanizm bo‘yicha [10] mehnat taqchilligi avtomatlashtirishga kuchli rag‘bat yaratadi va bu qisman kompensatsiya beradi; Aiyar va hamkasblarining natijalari esa qarish umumiy omillar unumdorligi o‘sishini pasaytirishini ko‘rsatadi [11]. Ikki effektning yakuniy nisbati hozirda ochiq savol bo‘lib qolmoqda.

7. Muhokama: modellarning teskari yo‘nalishdan yaqinlashuvi

2025–2026-yillardagi eng e’tiborli tendensiya — ikki modelning bir-biriga qarab, ammo qarama-qarshi yo‘nalishdan siljishi. Germaniya o‘zining fiskal konservatizmidan chekinib, qarz tormozini isloh qildi, 500 mlrd yevrolik jamg‘arma tuzdi va davlat qarzining o‘sishiga yo‘l qo‘ydi — ya’ni Yaponiya yo‘lining bir bosqichiga o‘tdi. Yaponiya esa nol stavkalar davridan chiqib, monetar normallashuvga o‘tdi va qarz xizmati xarajatlarining oshishi bilan yuzlashadi — ya’ni Germaniyaning avvalgi mantiqiga yaqinlashdi.

Muqobil qarashni ham qayd etish lozim. Germaniyaning fiskal kengayishi sanoat qayta tiklanishini ta’minlaydi degan xulosa shoshilinch bo‘lardi: Yevropa Komissiyasi prognoziga ko‘ra 2026-yilda o‘sish 0,6 foiz, 2027-yilda 0,9 foiz darajasida bo‘lib [13], bu qo‘shimcha xarajatlar hajmiga nisbatan kichik natija. Sababi — muammoning bir qismi talab emas, taklif tomonida: energiya narxi, mehnat xarajati va normativ yuk. Xuddi shunday, Yaponiyaning stavka oshirishi eksport ustunligini qisman yo‘qotishi, ammo real ish haqini tiklashi mumkin. Shu ma’noda ikki mamlakat ham bitta savolga javob izlaydi: yetuk sanoat iqtisodiyoti qisqarayotgan mehnat resursi sharoitida qanday qilib unumdorlik o‘sishini saqlab qoladi. Nominal vositalar (kurs, qarz) bu savolga javob bermaydi, ular faqat vaqt sotib oladi.

8. Xulosa

Tadqiqot quyidagi xulosalarga olib keladi. Birinchidan, nominal reytingdagi o‘rin almashuvi real iqtisodiy salohiyatdagi o‘zgarish emas: XQP bo‘yicha Yaponiya iqtisodiyoti Germaniyadan 13,4 foizga katta va bu farqning butunlay narx darajasi tafovutidan kelib chiqishi 0,63 va 0,82 nisbatlarida aniq ko‘rinadi. Ikkinchidan, Yaponiyaning eksport ko‘rsatkichlaridagi o‘sishning katta qismi valyuta effekti hisoblanadi — avtomobil eksportida hajm 6, qiymat 23 foizga oshgani birlik qiymatining 16 foizlik o‘sishini bildiradi. Uchinchidan, Germaniya tashqi zarbaga ikki barobar kuchliroq ta’sirlanadigan strukturaga ega bo‘lishiga qaramay, moslashuvning kurs va fiskal vositalaridan mahrum edi; bu nomuvofiqlik ikki yillik qisqarishning asosiy institutsional sababi. To‘rtinchidan, demografik yuk Yaponiyada og‘irroq bo‘lsa-da, u ishsizlik ko‘rsatkichida namoyon bo‘lmaydi, chunki mehnat resursining qisqarishi talab zarbasini yutadi.

O‘zbekiston uchun bu qiyoslashdan ikki amaliy saboq kelib chiqadi. Birinchisi metodologik: milliy iqtisodiyotning xalqaro o‘rnini nominal dollar hisobida baholash kurs o‘zgarishiga bog‘liq va chalg‘ituvchi natija berishi mumkin, shuning uchun XQP bo‘yicha va jon boshiga ko‘rsatkichlar bilan birga qo‘llanishi kerak. Ikkinchisi siyosatga tegishli: eksportga yo‘naltirilgan modelni tanlagan mamlakat tashqi zarba ehtimolini hisobga olib, kamida bitta mustaqil moslashuv vositasini — kurs siyosati, fiskal zaxira yoki mehnat bozori moslashuvchanligini — saqlab qolishi lozim. Germaniya tajribasi bu vositalarning barchasidan bir vaqtda mahrum bo‘lish qanday natija berishini ko‘rsatadi.

Keyingi tadqiqotlar uchun istiqbolli yo‘nalish — tarmoq darajasida qiyoslash: ikki mamlakat avtomobilsozligida unumdorlik va elektrlashtirishga o‘tish tezligini o‘lchash, bu esa nominal moslashuv vositalarining real sanoat raqobatbardoshligiga ta’sirini ajratib baholash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Balassa B. The Purchasing-Power Parity Doctrine: A Reappraisal // Journal of Political Economy. 1964. Vol. 72, No. 6. P. 584–596.

2. Samuelson P. A. Theoretical Notes on Trade Problems // Review of Economics and Statistics. 1964. Vol. 46, No. 2. P. 145–154.

3. Mundell R. A. A Theory of Optimum Currency Areas // American Economic Review. 1961. Vol. 51, No. 4. P. 657–665.

4. Krugman P. It’s Baaack: Japan’s Slump and the Return of the Liquidity Trap // Brookings Papers on Economic Activity. 1998. No. 2. P. 137–205.

5. Hayashi F., Prescott E. C. The 1990s in Japan: A Lost Decade // Review of Economic Dynamics. 2002. Vol. 5, No. 1. P. 206–235.

6. Koo R. C. The Holy Grail of Macroeconomics: Lessons from Japan’s Great Recession. Singapore: John Wiley & Sons, 2008. 344 p.

7. Hall P. A., Soskice D. (eds.) Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage. Oxford: Oxford University Press, 2001. 560 p.

8. Streeck W. Re-Forming Capitalism: Institutional Change in the German Political Economy. Oxford: Oxford University Press, 2009. 288 p.

9. Dustmann C., Fitzenberger B., Schönberg U., Spitz-Oener A. From Sick Man of Europe to Economic Superstar: Germany’s Resurgent Economy // Journal of Economic Perspectives. 2014. Vol. 28, No. 1. P. 167–188.

10. Acemoglu D., Restrepo P. Demographics and Automation // Review of Economic Studies. 2022. Vol. 89, No. 1. P. 1–44.

11. Aiyar S., Ebeke C., Shao X. The Impact of Workforce Aging on European Productivity. IMF Working Paper No. 16/238. Washington, DC: International Monetary Fund, 2016.

12. World GDP Ranking 2026: nominal va XQP bo‘yicha yalpi ichki mahsulot reytingi (XVJ World Economic Outlook ma’lumotlari asosida). — StatisticsTimes.com, 2026.

13. European Commission. Economic Forecast for Germany. Directorate-General for Economic and Financial Affairs. — economy-finance.ec.europa.eu, 2026.

14. The Japanese Economy in Fiscal 2025 and Fiscal 2026: Forecast Report. — Mitsubishi UFJ Research and Consulting, 2026-yil 27-fevral.

15. Deloitte Insights. Japan Economic Outlook. — deloitte.com, 2026-yil avgust.

16. Germany Economy 2026: Four Years of Crisis and a €500 Billion Bet on Recovery. — Statistics of the World, 2026.

17. KPMG. Economic Key Facts Germany. — kpmg.com/de, 2026-yil avgust.

18. Exports of Goods and Services (percent of GDP) — country rankings, 2024. — TheGlobalEconomy.com; Japan vs Germany Demographics, 2025. — PopulationPyramids.org.

19. Bank of Japan. Outlook for Economic Activity and Prices. — boj.or.jp, 2026-yil aprel.

20. Bruegel. What Does German Debt Brake Reform Mean for Europe? — bruegel.org, 2025; Clean Energy Wire. Q&A — Germany’s

€500 bln Special Fund for Infrastructure and Climate Neutrality. — cleanenergywire.org, 2025.

21. Турғунмирзаев, А. (2025). НОВЫЕ ПРОЯВЛЕНИЯ КОНКУРЕНЦИИ В СФЕРЕ СТРАХОВЫХ УСЛУГ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА. Экономическое развитие и анализ, 3(2), 368-376.

22. Турғунмирзаев, А. (2025). ЦИФРОВИЗАЦИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЕГО КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ. Передовая экономика и педагогические технологии, 2(1), 289-297.

23. Тургунимирзаев, А. (2025). НАПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ. Экономическое развитие и анализ, 3(1), 439-446.

24. ТУРҒУНМИРЗАЕВ, А. (2025). СУҒУРТА БОЗОРИНИ РАҚАМЛАШТИРИШ УНИНГ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ ОМИЛИ СИФАТИДА. ILG‘OR IQTISODIYOT VA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR Учредители: Shafi Science Center Ltd, 2(1), 289-297.

25.Турғунмирзаев, А., & Шамситдинов, М. (2023). Суғурта Компаниялари Рақобатбардошлигини Бошқаришда Рақамли Иқтисодиётнинг Ўрни. Nashrlar, 238-241.

26. Turgunimirzayev, A. Directions of the Development Strategy of Insurance Companies in the Digital Economy. Economic Development and Analysis, 3(1), 439-446.

27. Turgunmirzaev, A. New Appearances of Competition in the Insurance Services Sector: Theory and Practice. Economic Development and Analysis, 3(2), 368-376.

28. Turg‘unmirzayev, A. Digitalization of the Insurance Market as A Factor in Increasing Its Competitiveness. Advanced Economics and Pedagogical Technologies, 2(1), 289-297.

29.Turgunmirzaev, A. (2025). Developing Forms of Competition in The
Insurance Field: Theory and Practical Aspects. Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance, 6(3), 1083-1090.